

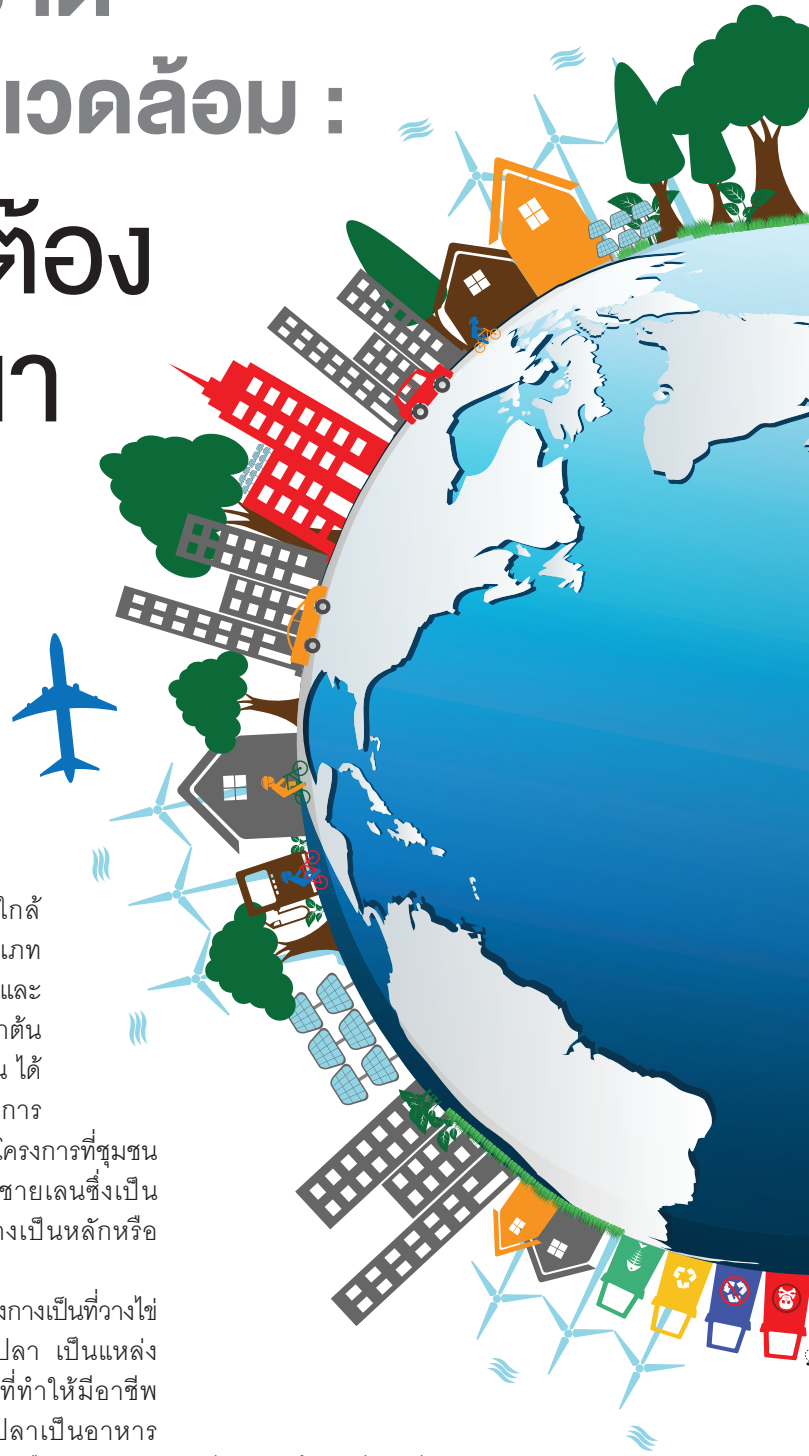
สิ่งที่เคยเรียนในบทความก่อนๆ ว่าความยั่งยืนของสังคม ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นกระแสแนวคิดที่ได้รับความนิยมมาได้เกือบ 4 ทศวรรษ จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าจะต้องมีการพัฒนา การพัฒนาความยั่งยืนจึงกลายเป็นเป้าหมายขององค์กรระดับธุรกิจ ระดับประเทศและระดับโลกไปแล้วในยุคปัจจุบัน เพื่อรักษาและฟื้นฟูคุณภาพสังคม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืนจึงกลายเป็นเป้าหมายที่ทุกระดับองค์กรกำหนดเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาธุรกิจหรือการกิจ

องค์ การสหประชาชาติเองมีการประกาศใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจของทุกประเทศทั่วโลก เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนถึงกระแสและความสำคัญของความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสังคมและธุรกิจว่าทำไมต้องมีการรักษาและการพัฒนา จะขอยกเรื่องจริงที่ประสบมาเมื่อเกือบ 20 ปีมาแล้วสู่กันฟัง

เกือบ 20 ปีที่แล้ว ธนาคารออมสินได้ตั้ง “กองทุนเพื่อพัฒนาสังคม” 1,000 ล้านบาท โดยท่านผู้อำนวยการใหญ่คือ คุณไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม กองทุนนี้ทำหน้าที่พิจารณาให้กู้ยืมแก่ชุมชนเพื่อสร้างอาชีพและพัฒนา และรักษาสิ่งแวดล้อม ผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมโครงการ 3-4 โครงการที่จังหวัดจันทบุรีและตราด โครงการที่น่าสนใจมากคือโครงการพัฒนาและรักษาป่าชายเลน

เป็นที่ทราบกันดีว่า ป่าชายเลนเป็นป่าที่อยู่ตามริมฝั่งทะเลในเขตเมืองร้อน

ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม : ทำไมต้อง พัฒนา ความ ยั่งยืน

โดยเฉพาะตามบริเวณใกล้ปากแม่น้ำ มักมีไม้ประเทรกรากงอกออกไปจากลำต้นและกิ่งก้านสาขาเพื่อค้ำยันลำต้น เช่น แสม โกงกาง เป็นต้น ได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมโครงการหนึ่งที่จังหวัดตราด เป็นโครงการที่ชุมชนมีการจัดการอนุรักษ์ป่าชายเลนซึ่งเป็นที่ป่าชายเลนที่ไม่มีโกงกางเป็นหลักหรือเรียกว่าป่าโกงกาง

ตามระบบนิเวศ ป่าโกงกางเป็นที่วางไข่ของปลา เป็นที่อนุบาลปลา เป็นแหล่งกำเนิดของปลาในทะเลที่ทำให้มีอาชีพประมง ทำให้มนุษย์มีปลาเป็นอาหาร หากป่าโกงกางเสื่อมโทรมหรือถูกทำลาย ปริมาณปลาในทะเลก็ขาดหาย อาชีพประมงก็ได้รับผลกระทบ

เพียงเท่านี้ก็พอจินตนาการออกว่าผลกระทบต่อเนื่องต่อไปเป็นอย่างไร ไม้โกงกางเป็นไม้ที่พ้อค้ำถ่านไม้แสดงหา เพราะใช้เป็นฟืนให้ความร้อนสูง แต่สะเกิด

ไฟน้อย จึงนิยมไปตัดไม้ทำลายป่าโกงกางเพื่อเผาเป็นถ่านขายเอารายได้ เท่ากับไปทำลายระบบนิเวศ ซึ่งมีความหมายว่าเป็นระบบที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ผู้นำชุมชนเล่าให้ฟังว่า มีพ่อค้าหน้าเลือดหัวใสไปหลอกชาวบ้านในชุมชนว่า

หากต้องการมีปลาไว้สร้างรายได้ จะช่วยชาวบ้านเพาะเลี้ยงปลารอบป่าโกงกาง โดยจะลงทุนสร้างคันดินหรือเขื่อนปิดบริเวณที่ต้องการจะเพาะเลี้ยงปลา เพื่อปิดกั้นไม่ให้ปลาเล็ดรอดออกสู่ทะเล จะได้จับปลาขายเอารายได้ได้ง่ายขึ้น เหมือนหนึ่งเลี้ยงปลาในกระชังแต่บริเวณกว้างขวางกว่ามาก

ชาวบ้านหลงเชื่อปล่อยให้นายทุนดำเนินการ ปรากฏว่ายังไม่ทันที่ปลาจะโต ชาวบ้านในชุมชนไปได้รับความรู้ว่าการกักบริเวณให้น้ำทะเลไม่หมุนเวียนสุดท้ายไม่โกงกางจะอยู่ไม่รอด ปลาที่เพาะเลี้ยงอาจไม่สามารถอยู่รอดให้จับขายหารายได้ เมื่อไม่โกงกางตายเรียบนายทุนก็ได้โอกาสตัดไม้ทำถ่านขายเอารายได้เท่ากับเป็นการทำลายระบบนิเวศ อาชีพประมงของชาวบ้านในชุมชนนั้นคงหมดอนาคตเป็นแน่

ชาวบ้านนำโดยผู้นำชุมชนจึงรวมตัวพร้อมเครื่องมือเครื่องไม้ไปทำลายคันดินหรือเขื่อนกันน้ำเพื่อให้กลับสู่ธรรมชาติที่ควรจะเป็น นายทุนซึ่งลงทุนไปหลายอยู่ไม่ยินยอมให้พังเขื่อน จึงพาลัวล่อพร้อมอาวุธไปขับไล่ถึงขนาดเกิดการใช้อาวุธยิงใส่กัน เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของแต่ละฝ่าย พังแล้วเหมือนหนังไทยแต่เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้น สิ่งที่ได้เรียนรู้เพิ่มเติมคือ ชาวบ้านมีการรวมตัวเป็นชุมชน มีผู้นำชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชน หน้าที่หนึ่งก็คือการดูแลรักษาป่าชายเลนเพื่อรักษาระบบนิเวศ รักษาอาชีพและความปลอดภัย จึงไม่แปลกใจว่าทำไมชุมชนต้องมีการใช้งบประมาณ มีอาวุธที่จำเป็นไว้ใช้ทำหน้าที่เพื่อป้องกันนายทุน หรือผู้ไม่หวังดีไปทำลายป่าชายเลน

คงชัดเจนแล้วนะครับว่าความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อสังคมและคุณภาพชีวิตมนุษย์มากน้อยเพียงใด

อีกตัวอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ เป็นโครงการอนุรักษ์ป่าชายเลนของชุมชนหนึ่งในจังหวัดจันทบุรี จำได้ว่าชุมชนนี้ที่เป็นเจ้าของโครงการกู้ยืมเงินจากกองทุนพัฒนาชุมชนไปเป็นเงิน 800,000 บาท เพื่อสร้างทางเดินยกพื้นจากพื้นป่าชายเลนลัดเลาะเข้าไปในป่าชายเลน ซึ่งมีปริมาณกว้างขวางมาก

ทางเดินนี้มีไว้ให้ชาวบ้านที่เป็นสมาชิก

ของชุมชนผลัดเวรเข้าไปลาดตระเวนในป่าชายเลนไม่ให้ใครไปบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า เพื่ออนุรักษ์ป่าชายเลนซึ่งถือเป็นแหล่งสร้างอุ้งข้าวของชาวบ้านในชุมชน ชุมชนจึงมีกรรมการบริหารชุมชน ซึ่งรวมถึงการหารายได้เข้าชุมชนเพื่อชำระคืนกองทุนที่กู้ยืมมา

กองทุนพัฒนาสังคมจึงทำหน้าที่ที่สำคัญในการมีส่วนร่วมพัฒนาและรักษาความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักษาอาชีพ สร้างอาชีพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพชีวิต และความสันติสุขของสังคม

ตัวอย่างข้างต้นสามารถเปรียบเทียบกับได้กับธุรกิจทั่วไปที่คิดจะประกอบธุรกิจ โดยคำนึงแต่การหารายได้ และกำไรโดยไม่สนใจว่าไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยของชีวิตมนุษย์ สุดท้ายธุรกิจอาจไม่ยั่งยืนเพราะไม่มีทรัพยากรให้ทำมาหากิน ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็เสื่อมโทรม คุณภาพชีวิตมนุษย์ด้อยลง

กรณีข้างต้นหากพ่อค้าถ่านไม้โกงกางตัดไม้ทำลายป่าขายหมดก็หมดอาชีพ เพราะไม่มีไม้ให้ตัด ชุมชนก็หมดอาชีพ คุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชนย่อมได้รับผลกระทบ เท่ากับไม่มีฝ่ายใดอยู่ยั่งยืนงได้ในอนาคต

เรื่องนี้จึงทำให้เข้าใจนิยามของการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่เขียนในรายงานชื่อ “อนาคตของเรา” (Our Common Future) หรือที่เรียกว่า “Brundland Report” ซึ่งมีความหมายว่าวิธีการพัฒนาที่สามารถสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ลดทอนความสามารถในการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นหลัง เป้าหมายสูงสุดของแนวคิดนี้อยู่ที่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรโลกโดยยังสามารถรักษาระดับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของมนุษย์ไม่ให้เกิดภัยพิภพการผลิตของธรรมชาติ และมุ่งเน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม หรือ Profit-People-Planet ในมิติของ Triple Bottom Line ซึ่งมีความเชื่อมโยงกัน M&V